Jolsvai András

Minden gromek és papinek

3.

Vásárolni korán reggel vagy záróra előtt megy az ember – és persze sosem hétfőn. Ahhoz képest, hogy milyen kevés dolgot vásárolok, elég sok időt töltök ezzel: ha belevágok, három-négy üzletet is fölkeresek, és még így is nem egyszer előfordul, hogy üres kézzel térek haza. Géza bácsi a másodikról megszállottan gyűjti ezeket a szóróanyagokat, ő mindig kívülről tudja, mikor, hol, mi olcsóbb és mennyire, ő minden lépését kiszámítja, mielőtt elindul. Attól tartok, egyetlen perccel sem öregebb nálam, de én is Géza bácsinak hívom, mint mindenki a házban: dús ősz haja van, és azonos színű szakállat is visel hozzá, amolyan gézabácsisat, de a szeme olyan huncutul csillog, mint a húszéveseknek. Ha véletlenül összefutunk a lépcsőházban, megállunk egy-egy udvarias mondatra, de túlzásba nem visszük. Géza bácsinak egy foxterrier az igazi társa, bizonyos Betyár, leviszi négyszer naponta, és az ő kedvéért járja be a környékbeli hentesüzleteket, hogy a legjobb falatokat vásárolja meg neki a legkedvezőbb árakon. Én ki nem állhatom a városi kutyákat, egyáltalán, a lakásban kínzott állatokat, és ez (mint minden más is) az arcomra van írva, így aztán sosem leszünk közeli barátok a Géza bácsival. Mindazonáltal a Géza bácsi minden nap bedobja a postaládámba azokat a reklámújságokat, melyekben ezek a nagy áruházláncok teszik közzé éppen aktuális akcióikat. Ez igazán szép dolog, de én unom olvasni az ilyesmit: időm van, úgy vágok neki a bolti kalandoknak, mint a valódi felfedezők – aztán, ha ráakadok valami igazán kedvező ajánlatra, hát élek vele.

A legjobb árak a Lövölde téri élelmiszeráruházban vannak, de oda csak végszükség esetén megyek: ott mindig tömeg van és udvariatlan eladók. Illetve és pontosabban azok nem is eladók, hanem árufeltöltők és pénztári segítők, meg logisztikai munkatársak, meg effélék. Ha van ember, aki magasra értékeli a megfelelő logisztikai műveleteket, az én vagyok, de ami ott folyik, az már nem nekem való. A helyi erők mindig rendkívüli módon el vannak foglalva, tesznek-vesznek gondterhelten – egy ideig azt hittem, magukban beszélnek, csak később fedeztem fel a fülükben azt a kis szerkezetet, melynek segítségével a kapcsolatot tartják a világgal –, ha megkérdem tőlük, hol tartják a törött borsot, vállat vonnak, esetleg foghegyről odavetik, nézze meg a harmadik gondolán, de hogy honnan kezdődik a gondolák számozása, azt már nem árulják el. (Talán nem is tudják.) Arról nem is beszélve, hogy újabb időkben bevezették az

önkiszolgáló pénztárakat, állítólag a vásárlók érdekében, meg a gyorsabb kiszolgálás miatt, meg persze a fenntarthatóság okán (mostanság minden amiatt van, a fenntarthatóságért), minek következtében legalább háromszor annyit kell várakozni az embernek a megmaradt két hagyományos pénztár előtt, mint korábban. Időm persze van elég, de sajnos visszerem még több van, és azoknak az álldogálás a legnagyobb ellenségük, úgyhogy ez még egy ok, hogy elkerüljem a Lövölde teret. (De amikor néha mégis ráfanyalodom, mindig eszembe jut, milyen büszke lehet az a menedzser típusú vezető valahol a multi nyugat-európai központjában, aki ezt a forradalmi újítást kitalálta: mennyi pénztáros-fizetést meg lehet spórolni vele világszerte. S aztán arra gondolok, csak egyszer küldte volna el a nagyapját vásárolni, biztosan nem javasolna többé ekkora marhaságokat.)

Egyszóval ezeket a nagyszabású láncokat jobbára elkerülöm: már a méretei sem nekem valók. Áttekinthetetlen, bejárhatatlan, feldolgozhatatlan az egész: és a kínálatban is van valami irritáló. Nemcsak az én szerény pénztárcámhoz, hanem az emberiség lehetőségeihez képest is. Nem tudsz többet enni, akármennyi pénzed van is – illetve tudsz, de meg is ásod vele a saját sírodat. Ezzel a fogyasztási versennyel, azzal, hogy holnap mindenből több kell, mint ma, meg az egész emberiség sírját. De mielőtt végleg filozófiai magasságokba emelkednék, gyorsan abbahagyom: nem szeretem magam morgó öregembernek látni. (Más kérdés, hogy igazam van, de mire megyek vele.)

Így aztán, hogy kirekesztettem magam a fősodorból, maradnak a kis-és közepes boltok: azok persze drágábbak, de ha az ember elég elszánt, csak be tud nyomulni a piaci résekbe, és el-elcsíphet egy-két lejárat előtti konzervet, szavatossági időn éppen inneni tejterméket, szikkadásnak indult kenyeret. Arra kell vigyázni, hogy ne dőljünk be a látszólagos akciózásoknak – ez a kis boltok régi trükkje. Tudniillik, hogy ha valamiből nagyobb készletet halmoztak fel, nagy árengedményeket hirdetnek rájuk, és ilyenkor az ember hajlamos többet vásárolni, ami aztán rendszerint ráromlik. Arról nem is beszélve, hogy ezek az akciók – tisztelet a kivételnek – jobbára sima átverések. Kiírják, hogy ötven százalék engedmény, és látszólag annyi is, csakhogy a kis fekete számokkal felírt, és áthúzott eredeti ár ilyenkor sokkal magasabb, mint általában: a vásárlók nagyobb része mégis bedől ennek a trükknek. Én is csak lassan neszeltem rá, de most már ilyesmivel nem lehet becsapni. (Érdekes, hogy milyen mozaikosan romlik az ember memóriája. Nevekre, például, alig-alig emlékszem, arra meg, hogy hová tettem a szemüvegemet, egyáltalán nem – akkor se, ha két perccel ezelőtt történt –, de a számokra tökéletesen. Hogy a Lajos bácsiék a nemtudommilyen utca 5/bében laktak, meg hogy akkoriban

223-543 volt a szomszédék telefonszáma, meg hogy háromhatvan volt a fehér kenyér kiskoromban, és arra is, hogy mibe került múlt héten a libatöpörtyű a Szondi utcai kisközértben – így aztán hamar le tudom leplezni ezeket az álakciókat.)

Mióta szintet léptem (lefelé), már csak élelmiszert meg tisztító szereket vásárolok. Utóbbiak a kínainál a legolcsóbbak, de azért nem árt ébernek lenni – mert komoly meglepetések érhetik az embert: ha a mosószer összekoszolja a ruhát, a festék elpárolog vagy a fogkrém vastag sebeket okoz az ínyeken, nemigen beszélhetünk ideális ár-érték arányról. (Beszélhetünk viszont hitvány hamisítványról.) Csodálkozni ezen nem lehet, ha az ember féláron akar vásárolni, ne higgye, hogy lágyszívű üzlettulajdonossal van dolga – hanem higgye azt, hogy jó esetben lopott (csempészett) holmit, rossz esetben hamisítványt vásárol.

Így aztán a magam részéről már régóta elkerülöm a kínai boltokat is – túl nagy a kockázat és túl intenzív a kínaibolt-illat, amelytől azonnal megfájdul a fejem. Van még egy-két háztartási bolt a környéken (igaz, egyre kevesebb), azokban megtalálom, amit keresek, és a minőségben is biztos lehetek. (Habár a Hajagos szomszéd azt híreli, ezek is a kínainál vásárolnak, csak angróban – de én nem hiszek neki. Miért éppen ebben a kérdésben mondana igazat?)

4.

Amikor úgy alakult, hogy egyedül folytattam tovább, az egyszemélyes méreteket szoktam meg a legnehezebben: az első időkben rengeteg ételt dobtam ki, mert folyton rám romlottak. Igaz, akkoriban financiális szempontok még nem korlátozták ily mértékben a lehetőségeimet.

Persze, amikor – hónapok múltán – kezdtem ráérezni a megfelelő adagokra, akkor meg arra kellett rájönnöm, hogy a hazai kereskedelem egyáltalán nincs tekintettel az egyedülálló emberekre, holott – ha jól tudom – ők teszik ki a magyarországi lakosság egynegyedét. Az még hagyján, hogy ha többet veszel valamiből, akkor olcsóbban megkapod – minden harmadik féláron, nyilván maguk is ismerik ezt. De hogy a legtöbb áruból egyáltalán nincs is egyszemélyes méret, az tényleg elég szomorú. Nekem egy liter tej elég lenne tíz napig – lefekvés előtt szoktam inni egy kis pohárral, nyugtató gyanánt – de a normál kiszerelés nem áll el addig: vehetek a kétszer drágább ultrapasztőrözött változatból, vagy önthetem ki. Emlékszem, nagyanyám – pedig ő úriasszony volt, főorvosné, mindig tömve volt a bukszája – minden nap vásárolt öt deka gépsonkát a közeli hentesnél, és ha hat dekát mutatott a mérleg, levetette a többletet – és a segéd hang nélkül teljesítette e kérését. Képzeljék el, milyen

arcot vágnának ma egy ilyen kérés hallatán! (A boltok nagy részében már nincs is pult, hűtőszekrény van, ahonnan kiveheted a csomagolt árut.) Sorolhatnám napestig, de nem panaszkodni akarok, hanem csak felvázolni a helyzetet. És persze dicsekedni: hogy mára profi lettem az egyszemélyes háztartásvezetésben. Ehhez sok munka, sok odafigyelés és elsőrendű logisztika kellett, de végre is ez a szakmám – csak a szemléletemet kellett megváltoztatnom, a többi már jött magától. Mondjuk, a kezemre játszott az is, hogy az étkezés szerepe szép lassan vesztett a jelentőségéből, ma már jóval kevesebbet és jóval kevesebbszer eszem, mint korábban. (Ez egyrészt a korral függhet össze, bár sok olyan öreget ismerek, akik végigeszik, sőt, végighabzsolják az egész napjukat, és még éjjelente is falatoznak egy kicsit – mondjuk, meg is látszik rajtuk – másrészt az egyedülléttel, amelynek a magányos étkezés az egyik Achilles-sarka.) Mindegy, a lényeg az, hogy ma már egy deka fölösleg nincs se a kamrámban, se a hűtőszekrényemben, se rajtam – azt hiszem, e tekintetben kihoztam magamból a maximumot. (Ehhez nemcsak az kell, hogy az ember ne sajnálja az időt a vásárlástól, hogy legyen koncepciója a következő hét étkezését illetően – melyet, ha kell, ha a bolti kínálat úgy kívánja, rugalmasan meg is tud változtatni --, hogy hosszú lejáratú alapanyagokból – liszt, cukor, effélék – is csak annyit tartson otthon, amennyit belátható időn belül felhasznál (és most nem szólnék a spájz állapotáról, pedig az is fontos elem), hanem az is, hogy zokszó nélkül egye ugyanazt az ételt, ha kell, egész héten át.

Amikor ide költöztem, minden nap főztem magamnak: élveztem, hogy én vagyok az úr a konyhában. Otthon (vagyis hát ott, ahol a korábbi otthonom volt, mert most ez itt az otthonom, a Szív utcában, bármilyen korlátozott állapotban vagyok is) nemigen tehettem be a lábam a konyhába, azt a feleségem a saját terrénumának tekintette. Amikor összekerültünk, egyszer-egyszer megpróbáltam meglepni azzal, hogy valamely ünnepi alkalommal magam is főztem, de nem volt benne sok öröm. Az asszony kényszeredett mosollyal ette meg a főztömet, aztán nekiszabadult a konyhának, és addig sikálta, tisztogatta, mosogatta, rendezgette, míg csak olyan nem lett, mint korábban volt. Úgyhogy a magam részéről hamar befejeztem a konyhalátogatásokat, ha meg akartam lepni az asszonyt, elvittem valami jó étterembe, és elhúzattam a cigánnyal, hogy csak egy kislány van a világon: azt szerette. (Persze, amíg voltak cigánybandák az éttermekben: aztán legfeljebb a pikolónak szólhattam, hogy tegyen be egy másik diszket a masinába, egy szécsipalisat, hogy millió, millió, millió rózsaszál, de azzal se sokszor arattam sikereket.)

Egy szó, mint száz, amikor különváltunk, kivettem egy albérletet, okkupáltam a konyhát, vettem egy-két szakácskönyvet, és adtam neki, ami belefér: persze, annyi ment a pocsékba, amennyiből a Róbert bácsi bérházakat vett anno Pesten, pedig a ház összes kutyája az én bélszínemet falta hetekig. Akkor azt találtam ki, hogy vendégeket hívok – de az meg olyan setesután sikerült, hogy hamarosan felhagytam vele. Hogy miért sikerült setesután? Ugye, két lehetőség adódott. Az egyik, hogy meghívtam egy baráti házaspárt, akikkel korábban is összejártunk még a nejemmel: most, hogy négy helyett három ember ült az asztalnál, minden, ami korábban magától értetődött, végtelenül kényszeredett lett, a tálalástól a beszélgetésig. Mindenki megkönnyebbült, amikor véget ért. Ami a beszélgetést illeti, két eset volt: a barátaim vagy arról faggattak egész este, hogy miért mentünk szét a feleségemmel, mikor olyan szépen éltünk, vagy úgy csináltak, mintha semmi nem történt volna, mintha Olga (így hívták a negyedik feleségemet, illetve még mindig így hívják, de már nem a feleségem) csak átszaladt volna a szomszédba, de rövidesen megjön majd, és elmesélték, mit terveznek a nyárra, majd érdeklődtek, mi hová megyünk az idén. A másik lehetőség az volt, hogy afféle férfiestet rendezek, pacalpörköltöst, pirospaprikást, sok borral és pálinkával: ilyeneket csináltam korábban is, amikor az asszony elutazott a szüleihez – nyírségi lány volt, illetve még van –, vagy valami továbbképzésen volt, egyszóval, amikor üres volt a lakás, mert öt-hat férfinak, különösen, ha iszik, már elég nagy a térigénye. Erről meg azért szoktam le villámgyorsan, mert nem volt valami szórakoztató élmény látni ilyen töményen az öregedő barátaimat. Akik valaha érdekes, szórakoztató emberek voltak, de mára már csak magukra tudtak figyelni, minden hülyeségen megsértődtek, és mondták, csak mondták a magukét, azokat a történeteket, amelyeket mind-mind ezerszer hallottunk már. Rossz volt látni a hanyatlásnak ezt a tablóját, és mikor elmentek, nem lehetett nem arra gondolnom, hogy én is ilyen leszek rövidesen, sőt, minden bizonnyal már ilyen vagyok, csak én nem látom magamat. Úgyhogy hamar felhagytam a vendéglátással, attól kezdve magamnak főztem, egyre ritkábban, egyre kevesebb lelkesedéssel. Manapság meg úgy van, hogy jó, ha havonta kétszer-háromszor főzök eztazt (főleg, ha valami visszautasíthatatlan alapanyaghoz jutok), olyankor aztán egy hétig eszem a főztömet, mi mást tehetnék.